

УДК 657.1

ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ ЗАП(С)БО І МСФЗ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

ACCOUNTING OF CASH UAS AND IFRS:
COMPARATIVE ASPECT

ВЛАСЕНКО Ю.В.*

Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

Метою статті є порівняльний аналіз П(С)БО і МСФЗ щодо грошових коштів та їх еквівалентів. Узагальнено та проаналізовано нормативні документи, якими регламентується порядок обліку грошей та їх еквівалентів за вітчизняною та міжнародною стандартизацією. Зроблено висновок, що методологічні засади обліку грошових коштів та їх еквівалентів та відображення інформації про них у фінансовій звітності за П(С)БО і МСФЗ мають багато спільних вимог. Запропоновано українським компаніям, які виходять на зарубіжний ринок, скласти звіт про рух грошових коштів непрямим методом.

Ключові слова: грошові кошти, еквіваленти грошових коштів, звіт про рух грошових коштів.

The purpose of the article is a comparative analysis of UAS and IFRS to cash and cash equivalents. Summarized and analyzed regulatory documents that govern the accounting of money and their equivalents on domestic and international standardization. It was concluded that the methodological basis for accounting for cash and cash equivalents and displaying information about them in the financial statements on UAS and IFRS have many common requirements. It was proposed to Ukrainian companies that enter the foreign market to make a cash flow statement using the indirect method.

Key words: cash, cash equivalents, cash flow statement.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Можливість здійснення безперервної діяльності підприємства значною мірою залежить від наявності у суб'єкта господарювання в необхідних розмірах грошових коштів. Гроші належать до абсолютно ліквідних активів. Здатність генерувати грошові кошти та правильно організувати грошовий обіг є надзвичайно важливими питаннями, які, у свою чергу, вимагають достовірного відображення грошових коштів у системі бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності. Від величини грошових коштів залежить фінансова стійкість, ліквідність та платоспроможність підприємства.

Із запровадженням у вітчизняну практику міжнародних стандартів фінансової звітності актуалізується порівняльний аналіз діючих нормативних документів з міжнародними вимогами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обліку грошових коштів присвячено багато наукових статей. Варто згадати наукові публікації Маренич Т.Г. [1], Голова С.Ф. [5], Ковальової Т.В. [6], Радченко М.А. [7] та ін. Проте слід зазначити, що вчені недостатньо уваги приділяють саме виявленню відмінностей П(С)БО і МСФЗ.

Формування цілей статті. Метою статті є порівняльний аналіз П(С)БО і МСФЗ щодо грошових коштів та їх еквівалентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бухгалтерський облік має забезпечити достовірною, правдивою, неупередженою інформацією всіх зацікавлених користувачів.

* Науковий керівник – Маренич Т.Г., д.е.н., професор

Основними завданнями обліку грошових коштів є: суворий контроль за збереженням, надходженням і витрачанням грошових коштів; своєчасне оформлення цих операцій відповідними первинними документами; контроль за цільовим характером використання коштів; надання повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства, для складання звітності; правильне і своєчасне відображення руху грошових коштів у регістрах бухгалтерського обліку [1, с. 79].

До кардинальних змін у вітчизняній системі бухгалтерського обліку основним об'єктом обліку були грошові кошти. Проте, на сьогодні, крім поняття «гроші» з'явилися ще терміни «еквіваленти грошових коштів» та «електронні гроші».

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» грошові кошти (грошей) – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання. А еквіваленти грошових коштів (грошей) – це короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошей і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості [2].

Також НП(С)БО 1 регламентує форму звіту про рух грошових коштів. У звіті про рух грошових коштів наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. При складанні фінансової звітності підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту. Підприємства розгорнуто мають наводити суми надходжень та видатків, що виникають у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Якщо рух грошових коштів у результаті однієї операції включає суми, які належать до різних видів діяльності, то ці суми наводяться окремо у складі відповідних видів діяльності. Внутрішні зміни у складі грошових коштів до звіту про рух грошових коштів не включаються. Негрошові операції (отримання активів шляхом фінансової оренди; бартерні операції; придбання активів шляхом емісії акцій тощо) не включаються до звіту про рух грошових коштів.

Крім того, слід враховувати, що грошові кошти є складовою фінансових активів, які належать до фінансових інструментів. Згідно з П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» фінансовий актив – це грошові кошти та їх еквіваленти; контракт, що надає право обмінятися фінансовими інструментами з іншим підприємством на потенційно вигідних умовах; інструмент власного капіталу іншого підприємства [3]. Фінансові активи включають грошові кошти, не обмежені для використання, та їх еквіваленти; дебіторську заборгованість, не призначену для перепродажу; фінансові інвестиції, які утримуються до погашення; фінансові активи, призначені для перепродажу; інші фінансові активи.

При первісному визнанні фінансові активи оцінюються за справедливою вартістю. Балансова вартість фінансових активів, щодо яких не застосовується оцінка за справедливою вартістю, переглядається щодо можливого зменшення корисності на кожну дату балансу на основі аналізу очікуваних грошових потоків. Сума втрат від зменшення корисності фінансового активу визначається як різниця між його балансовою вартістю та теперішньою вартістю очікуваних грошових потоків, дисконтованих за поточною ринковою ставкою відсотка на подібний фінансовий актив, з визначенням цієї різниці іншими витратами звітного періоду.

Облік грошей та їх еквівалентів за міжнародними вимогами регламентується МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» та МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів».

Так, відповідно до МСБО 7 грошові кошти складаються з готівки в касі, коштів на рахунках у банках і депозитів до запитання [8]. Щодо еквівалентів грошових коштів, то під ними МСБО

7 розуміє короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості.

Еквіваленти грошових коштів призначені для погашення короткострокових зобов'язань, а не для інвестицій чи якихось інших цілей. Відповідно, критеріями класифікації інвестиції як еквівалента грошових коштів є такі:

- здатність вільно конвертуватися в заздалегідь відому суму грошових коштів;
- незначний ризик зміни вартості;
- короткий строк погашення (не більше трьох місяців).

Прикладами грошових коштів та їх еквівалентів згідно з МСФЗ можуть бути:

- гроші в касі;
- гроші в дорозі (інкасовані грошові кошти, ще не перераховані на розрахунковий рахунок банку);
- грошові кошти на поточних рахунках підприємства (у національній та іноземній валюті), доступні для користування;
- депозити до запитання та короткострокові депозити;
- векселі до пред'явлення або короткострокові векселі (до 3-х місяців);
- короткострокові облігації (до 3-х місяців).

МСБО 7 акцентує увагу на тому, що інвестиції в інструменти власного капіталу не входять до складу еквівалентів грошових коштів, якщо вони не є за суттю еквівалентами грошових коштів, наприклад у випадку привілейованих акцій, придбаних протягом короткого періоду їх погашення і з визначеною датою викупу [8].

До того ж якщо інвестиція початково має тривалий період погашення, то вона не може порівнюватися до грошових коштів та їх еквівалентів і тоді, коли період погашення стане дорівнювати три місяці.

Банківські овердрафти є компонентом грошових коштів та їх еквівалентів за умови, що вони підлягають погашенню за вимогою та є невід'ємною частиною управління грошовими коштами суб'єкта господарювання. При цьому характерними є часті коливання залишків коштів на банківських рахунках – від перевищення надходжень до перевищення витрат. В інших випадках овердрафт підлягає відображенню в складі заборгованості за кредитами та позиками отриманими.

Рішення інвестувати надлишок грошових засобів у еквіваленти грошових коштів є складовою процесу управління грошовими коштами.

Відповідно до вимог МСФЗ 9 суб'єкт господарювання під час первісного визнання оцінює фінансовий актив за його справедливою вартістю плюс (або мінус) витрати на операцію. Після первісного визнання фінансовий актив оцінюють за справедливою чи амортизованою вартістю. Грошові кошти та їх еквіваленти, як правило, обліковують за амортизованою вартістю із використанням ефективної ставки відсотка. При цьому під ефективною ставкою відсотка МСФЗ 9 розуміє ставку, яка забезпечує точне дисконтування оцінюваних майбутніх грошових потоків або надходжень за очікуваний строк дії фінансового активу або фінансового зобов'язання до валової балансової вартості фінансового активу.

Грошові кошти, для яких існує обмеження щодо використання, виключають зі складу грошових коштів та їх еквівалентів. МСБО 7 наводить такий приклад: залишки грошових коштів та їх еквівалентів, що утримуються дочірнім підприємством, яке здійснює свою діяльність в країні, де застосовується контроль за обміном валют або інші правові обмеження, коли залишки недоступні для спільного використання материнським підприємством або іншими дочірніми підприємствами.

МСБО 7 також ділить діяльність підприємства на операційну, інвестиційну та фінансову. Також МСБО 7 для складання звіту про рух грошових коштів з операційної діяльності пропонує два методи: прямий і непрямий. Але практика більшості зарубіжних компаній показує застосування саме непрямого методу. Виходячи з цього, щоб фінансові аналітики-інвестори сприймали звітність українських компаній серйозніше, необхідно проводити складання звіту про рух грошових коштів непрямим методом.

Висновки. Отже, аналізуючи вище викладене, можна дійти наступного висновку. Методологічні засади обліку грошових коштів та їх еквівалентів та порядку відображення інформації про них у фінансовій звітності за вітчизняною та міжнародною стандартизацією містять багато спільних вимог. Також слід відзначити деталізацію деяких облікових положень щодо грошей та їх еквівалентів у МСФЗ. Запропоновано українським компаніям, які хочуть залучити іноземні інвестиції, складати звіт про рух грошових коштів непрямим методом, оскільки він вважається більш аналітичним і придатним для прогнозування.

Література.

1. **Маренич Т.Г.** Бухгалтерський облік в агроформуваннях: [Підручник] / За ред. **В.Я. Амбросова.** – [2-е вид., допов. і перероб.]. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 896 с.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.
4. **Рогозний С., Дядюн О.** Гроші та їх еквіваленти у звітності за МСФЗ / **С. Рогозний, О. Дядюн** // Все про бухгалтерський облік № 6, 23.01.2019 р. – С. 8-10.
5. **Голов С.Ф.** Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі: [Практичний посібник] / **С.Ф. Голов, В.М. Костюченко.** – К.: Лібра, 2001. – 840.
6. **Ковальова Т.В.** Електронні гроші: поняття, стан та шляхи удосконалення їх обліку / **Т.В. Ковальова** // Науково-методичні основи розвитку обліково-аналітичної системи України в умовах глобалізації економіки: [Колективна монографія] / За заг. ред. **Т.Г. Маренич.** – Харків: Вид-во «Смугаста типографія», 2017. – 254 с.
7. **Радченко М.А.** Особливості відображення електронних грошей в обліку [Електронний ресурс] / **М.А. Радченко.** – Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvuuec_2015_1\(2\)__28](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvuuec_2015_1(2)__28).
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019

